

Jeugdmonitor Zeeland: OPGROEIEN EN OPVOEDEN IN HET GEZIN

Ouders van jonge kinderen

Maart 2018

Colofon

Ruben De Cuyper
Jolanda van Overbeeke
Esther Spuesens

Deze factsheet is samengesteld door ZB| Planbureau – Jeugdmonitor Zeeland, (mede) in opdracht van de Provincie Zeeland en de dertien Zeeuwse gemeenten.

Meer weten over de analyses en gebruikte bronnen? Bekijk hier de verantwoording.

Thema's in deze reeks:

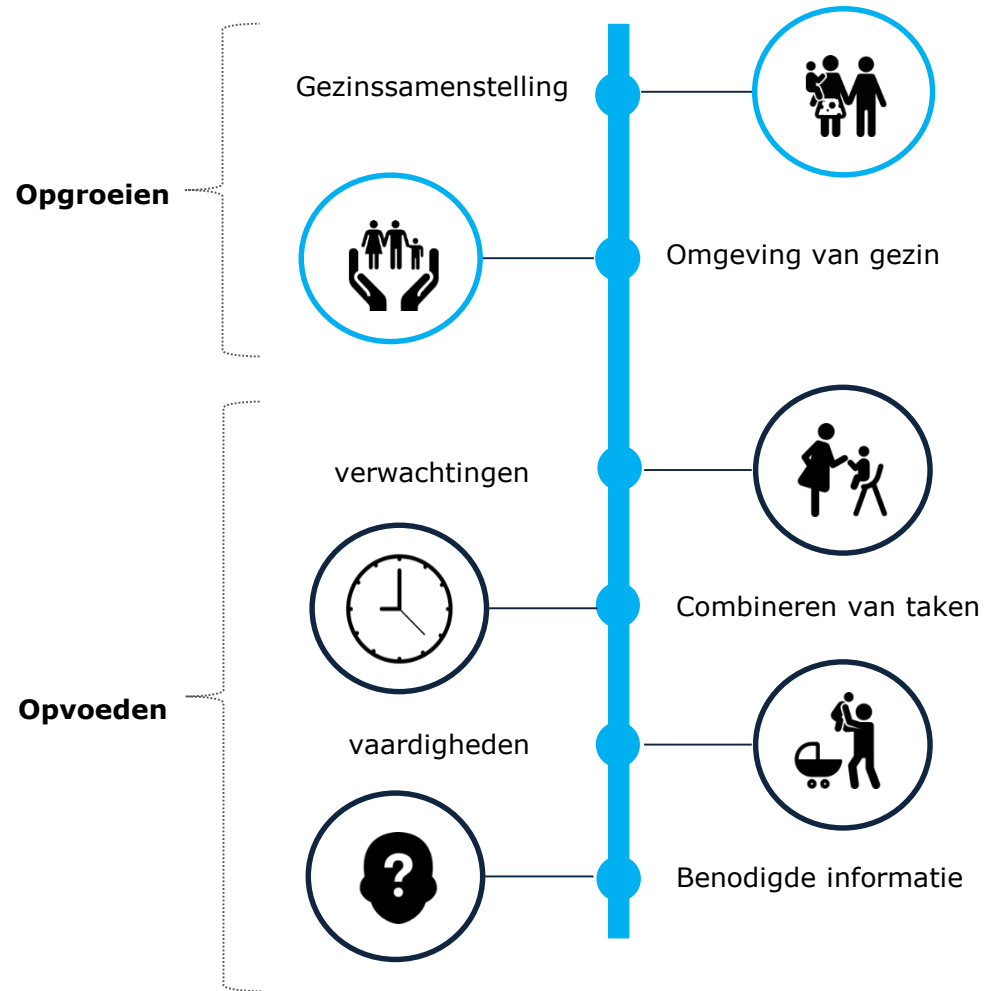
- **Opgroeien en opvoeden in het gezin**
- Onderwijs en talentontwikkeling
- Fysieke leefomgeving
- Gezondheid
- Tijdsbesteding

1. Inleiding

Dit themarapport biedt inzicht in de manier waarop jonge kinderen in Zeeland opgroeien en worden opgevoed in het gezin. De gepresenteerde cijfers zijn afkomstig uit onderzoek van de Jeugdmonitor Zeeland dat in 2017 voor de vijfde keer is gehouden onder ouders van 3 en 4-jarigen. Dit rapport beschrijft de huidige stand van zaken met betrekking tot opgroeien en opvoeden, en de veranderingen die daarbij zijn opgetreden in Zeeland gedurende de afgelopen zestien jaar. Tenzij anders vermeld, zijn de figuren in deze rapportage gebaseerd op cijfers van de Jeugdmonitor.

Definitie

Onder een 'jong gezin' of 'gezin met jonge kinderen' wordt hier een gezin met tenminste één kind van 0-5 jaar oud verstaan. In de Jeugdmonitor Zeeland is specifiek gekeken naar gezinnen waarbij een kind in het onderzoeksjaar 3 of 4 jaar oud was.

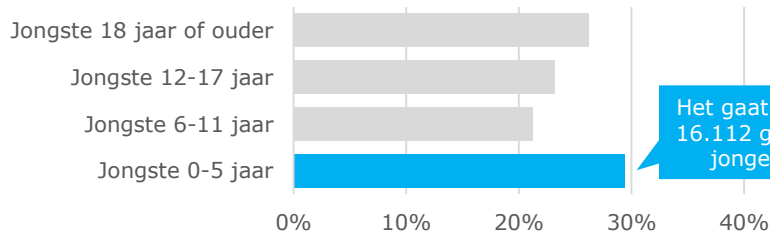
2. Opgroeien in het gezin

Aandeel jonge gezinnen groot, vooral in Reimerswaal

In 2016 telde Zeeland in totaal 16.112 gezinnen met jonge kinderen. Circa 29 procent van de gezinnen met kinderen heeft een jongste telg van jonger dan 6 jaar.

Als we kijken naar de verschillende Zeeuwse gemeenten dan blijkt dat Reimerswaal en Tholen het hoogste aandeel gezinnen met jonge kinderen tellen. Het laagste percentage is te vinden in Hulst.

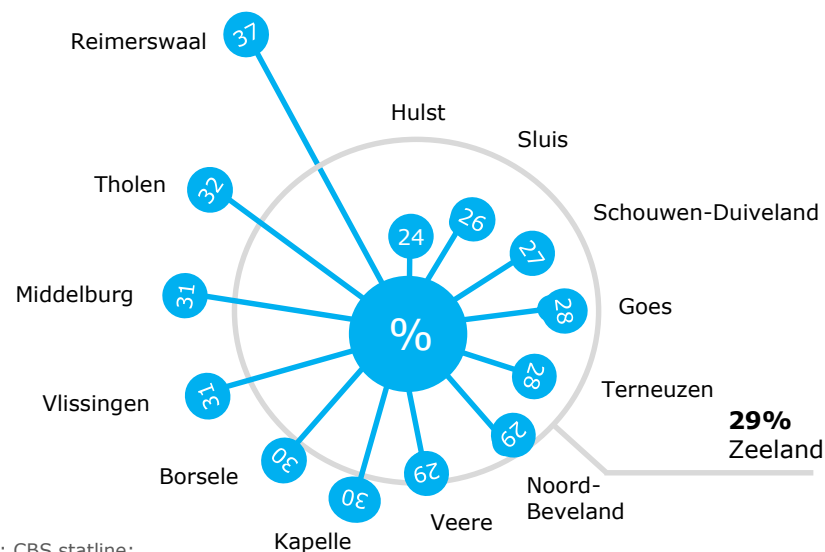
Figuur 2.1: Gezinnen met kinderen opgesplitst naar leeftijd van jongste kind, in Zeeland in 2016

Het gaat in totaal om 16.112 gezinnen met jonge kinderen

Bron: CBS statline;

Figuur 2.2: Aantal gezinnen met jonge kinderen als percentage van alle gezinnen met kinderen, opgesplitst naar gemeente in 2016

Bron: CBS statline

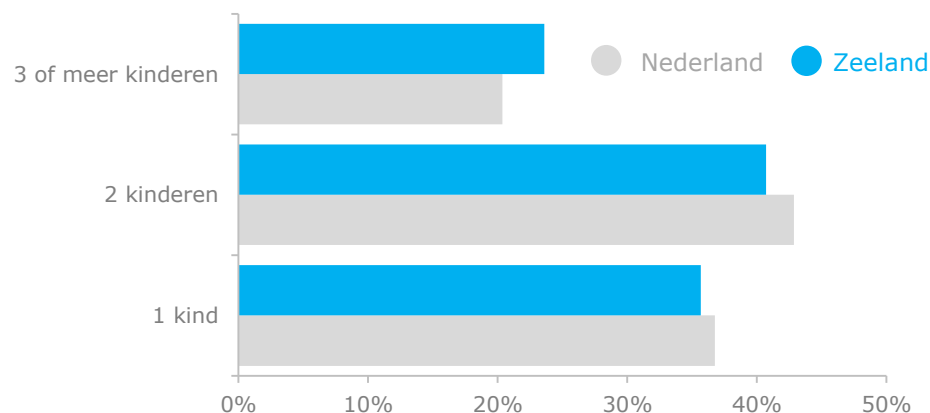
Relatief veel grote gezinnen met jonge kinderen in Zeeland

In Zeeland zijn relatief veel grote gezinnen met jonge kinderen. Het percentage jonge gezinnen met drie of meer kinderen is in Zeeland 24. Landelijk ligt dit percentage op 20.

Dat er in Zeeland doorgaans grotere gezinnen zijn kan deels worden verklaard door het hoge aandeel gelovigen in de provincie. Vooral in reformatorische kringen ligt het kindertal hoog (zij hebben ruim 3 thuiswonende kinderen tegenover ruim 2 thuiswonende kinderen gemiddeld in Zeeland; cijfers van Jeugdmonitor Zeeland)

Daarnaast krijgen ouders in Zeeland op jongere leeftijd kinderen dan gemiddeld in Nederland. Het uitstellen van het krijgen van kinderen, oftewel het op latere leeftijd kinderen krijgen, kan soms leiden tot afstel en dus kinderloosheid [1]. Dit kan mede verklaren waarom er in Zeeland meer grote gezinnen zijn dan gemiddeld in Nederland.

Figuur 2.3: Aantal kinderen als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen in 2016

Bron: CBS statline

[1] CBS (2012). Vruchtbaarheid van mannen en vrouwen naar opleidingsniveau. Geraadpleegd op www.cbs.nl

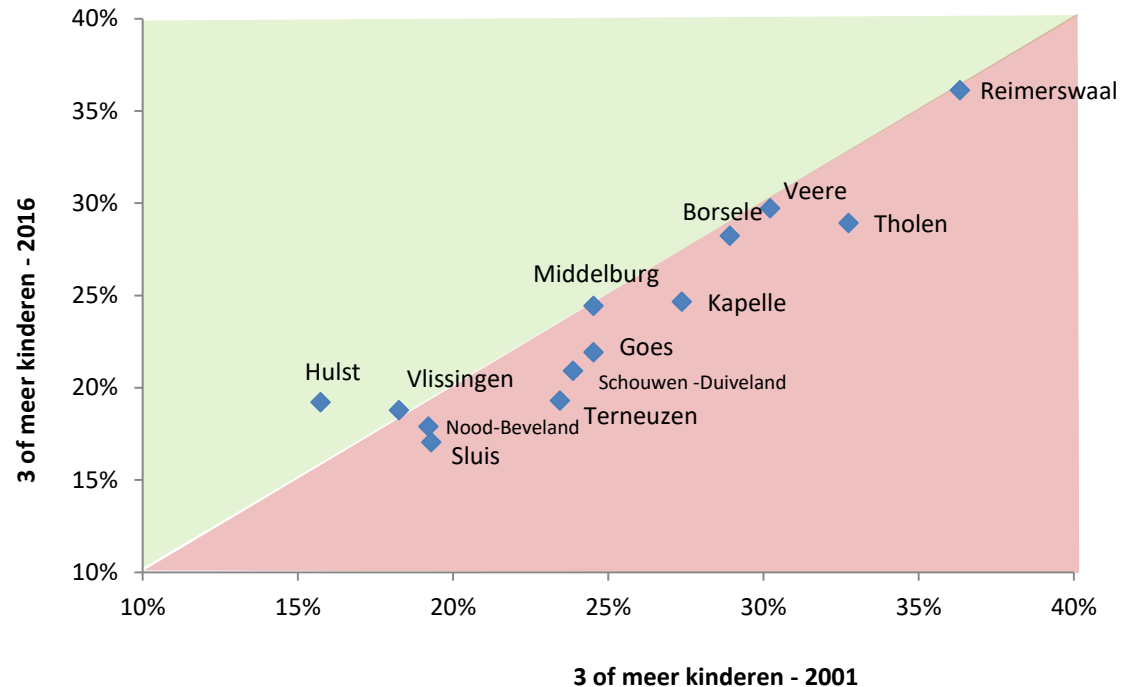

Alleen in Hulst en Vlissingen toename van jonge gezinnen met drie of meer kinderen

De rangorde van gemeenten met het meeste aantal gezinnen met drie of meer kinderen in 2001 is in grote lijn terug te vinden in de rangorde van 2016. Het aandeel jonge gezinnen met drie of meer kinderen is in de meeste gemeenten, met uitzondering van Hulst en Vlissingen, gelijk gebleven of afgenomen.

Binnen de Zeeuwse gemeenten is er verschil in de grootte van het gezin. In de gemeenten Tholen, Reimerswaal en Veere wonen de grootste gezinnen met jonge kinderen. De gezinnen met jonge kinderen zijn het kleinst in de gemeenten Noord-Beveland en Sluis.

Figuur 2.4: Aantal jonge gezinnen met 3 of meer kinderen; als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen, opgesplitst naar gemeente

Legenda

- **Minder** jonge gezinnen met drie of meer kinderen dan in 2001
- **Meer** jonge gezinnen met drie of meer kinderen dan in 2001

Bron: CBS statline. Cijfers voor de gemeente Sluis ontbreken in 2001; voor deze gemeente is het percentage uit 2003 gebruikt. Een omgekeerde rangorde wordt gevonden als het percentage jonge gezinnen met één kind wordt vergeleken tussen 2001 en 2016.

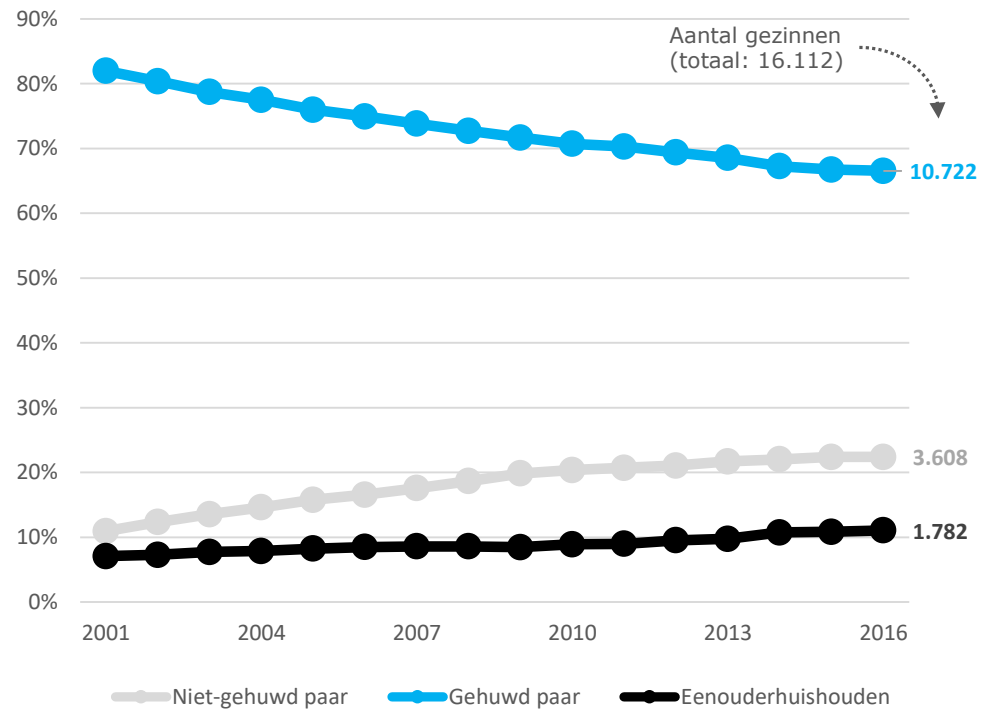

Jonge kinderen groeien minder vaak bij gehuwde ouders

Het traditionele gezin met een gehuwd ouderpaar vormt nog steeds de hoeksteen van de Zeeuwse samenleving. Maar het aandeel jonge kinderen dat opgroeit met gehuwde ouders neemt af. Er zijn steeds meer gezinnen met jonge kinderen in Zeeland waarbij de ouders ongehuwd zijn. Ook het aandeel éénoudergezin is sinds 2001 gestegen.

Het percentage gezinnen met een ongehuwd ouderpaar en het percentage éénoudergezinnen liggen in Zeeland lager dan het landelijk gemiddelde. Daarnaast zien we ook in de rest van Nederland dat steeds minder jonge kinderen opgroeien met gehuwde ouders.

Figuur 2.5: Type partnerschap in gezinnen met jonge kinderen in Zeeland

Bron: CBS statline

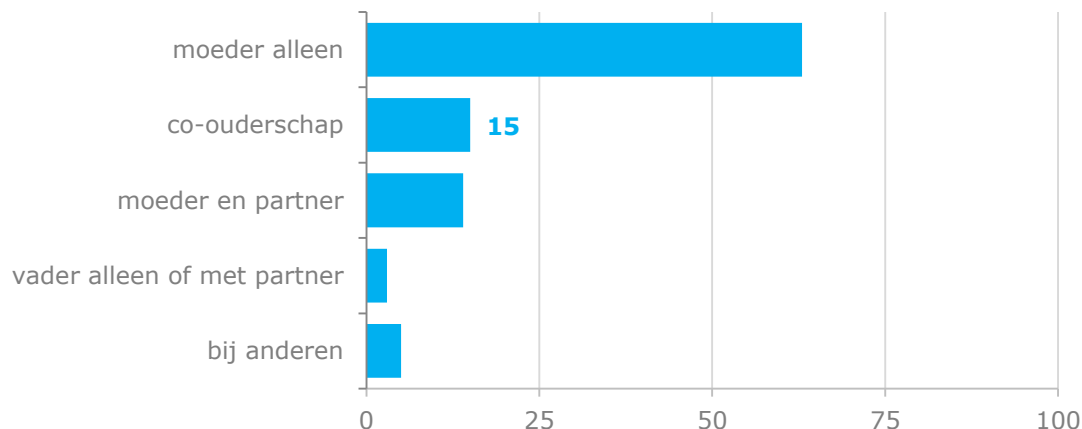

Co-ouderschap weinig voorkomend fenomeen onder gescheidenen

Binnen gescheiden gezinnen met jonge kinderen draagt de moeder doorgaans de dagelijkse zorg voor het kind. Co-ouderschap komt in Zeeland relatief weinig voor onder gescheidenen met jonge kinderen. Bij 15 van de 100 gezinnen waarvan de ouders uit elkaar zijn, wordt de opvoeding van het kind evenredig verdeeld tussen vader en moeder.

Landelijk kiest een kwart van de gescheiden ouders voor co-ouderschap. Het gaat dan om gescheiden ouders van kinderen tot 17 jaar [1]. Het zijn vooral hogeropgeleiden die kiezen voor co-ouderschap. Dit blijkt ook voor ouders van jonge kinderen in Zeeland te gelden. Zo kiest 12% van de laagopgeleide ouders met jonge kinderen voor het co-ouderschap na scheiding. Bij hogeropgeleiden is dit 17%.

Figuur 2.6: Verblijfsregeling na het uit elkaar gaan van ouders, per 100 'gebroken' gezinnen in Zeeland

Bron: Jeugdmonitor Zeeland

[1] CBS (2017). *Ruim kwart gescheiden ouders kiest voor co-ouderschap*. Geraadpleegd op www.cbs.nl.

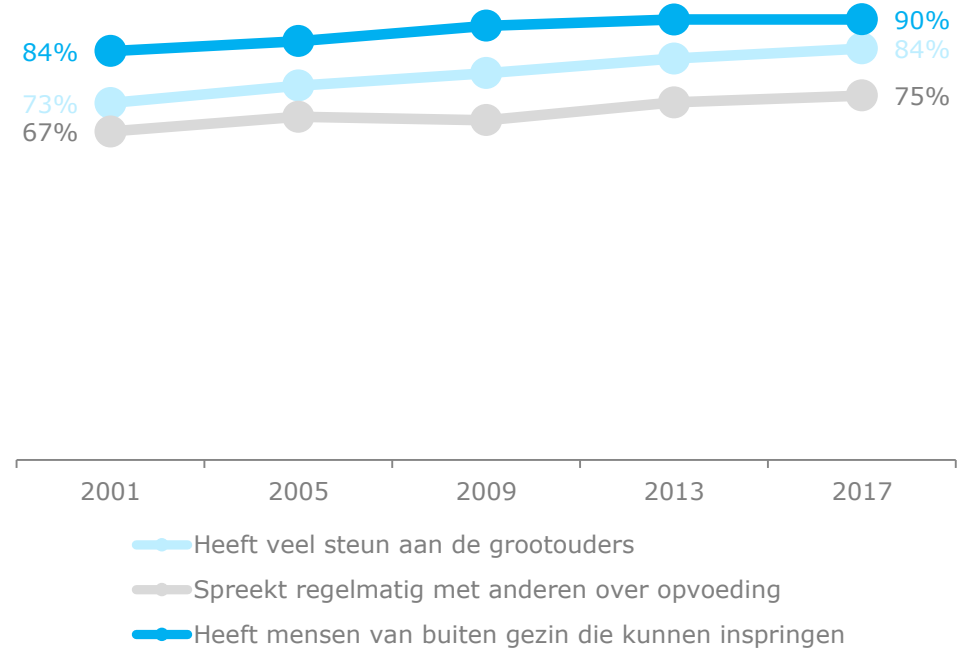

Meer steun van familie, vrienden en kennissen bij opvoeding

Tegelijkertijd met de toename van het aantal éénoudergezinnen en de afname in gezinsgrootte, zien we dat steeds meer ouders van jonge kinderen (informele) hulp krijgen bij de opvoeding van buitenaf. Zo neemt het aandeel ouders toe dat aangeeft informele hulp te krijgen bij de opvoeding van grootouders en/of andere mensen van buiten het gezin. Ook praten meer ouders over de opvoeding met anderen dan zestien jaar geleden.

De toename in het aantal éénoudergezinnen lijkt niet de oorzaak te zijn van de algemene toename in informele hulp bij de opvoeding. Oftewel dat meer ouders tegenwoordig alleen voor de opvoeding staan in het gezin betekent niet dat zij meer hulp krijgen bij de opvoeding door anderen. De cijfers op de volgende pagina laten dit zien.

Figuur 2.7: Ervaren steun bij de opvoeding door mensen van buiten het gezin

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. Significant t.o.v. 2001 op 5% niveau.

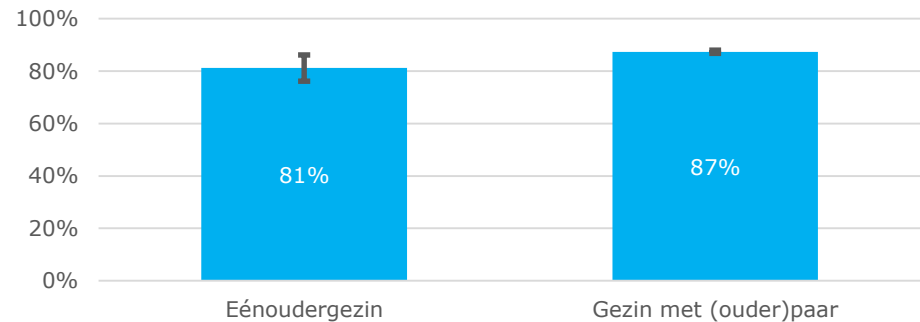

Gezinnen met meeste behoefte aan steun ontvangen deze niet altijd

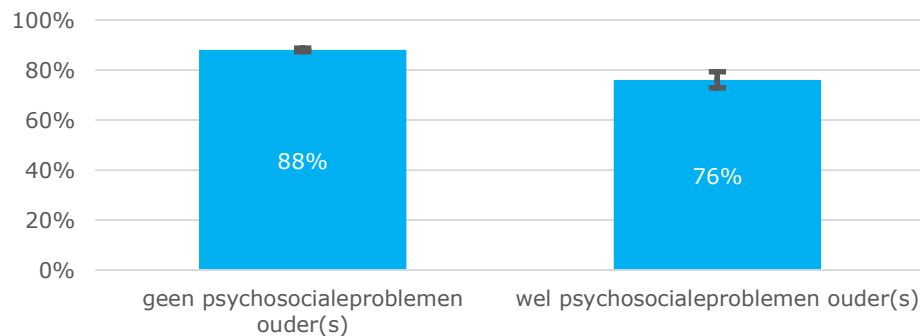
Het aandeel éénooudergezinnen dat familie of vrienden heeft die kunnen inspringen bij de opvoeding ligt significant lager dan bij gezinnen met een ouderpaar (81% tegenover 87%).

Ook andere gezinnen die op het eerste gezicht meer hulp bij de opvoeding lijken nodig te hebben ontvangen deze niet altijd. Zo krijgen gezinnen met problemen op psychosociaal gebied bij de ouder(s) doorgaans minder informele steun bij de opvoeding dan gezinnen zonder deze problemen (76% tegenover 88%).

Figuur 2.8: Heeft mensen van buiten het gezin die kunnen inspringen; percentages naar éénooudergezin dan wel gezin met (ouder)paar

Figuur 2.9: Heeft mensen van buiten het gezin die kunnen inspringen; percentages ouder(s) met psychosociale problemen

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. Figuren zijn inclusief de 95% betrouwbaarheidsmarges. Gemiddelden over de jaren 2001-2017. Ook bij andere items over hulp bij de opvoeding door anderen zien we soortgelijke verschillen. Tussen gescheiden en niet-gescheiden ouders zien we ook verschillen in ontvangen hulp. Bij psychosociale problemen gaat het om een verslaving en/of depressieve bij ouders.

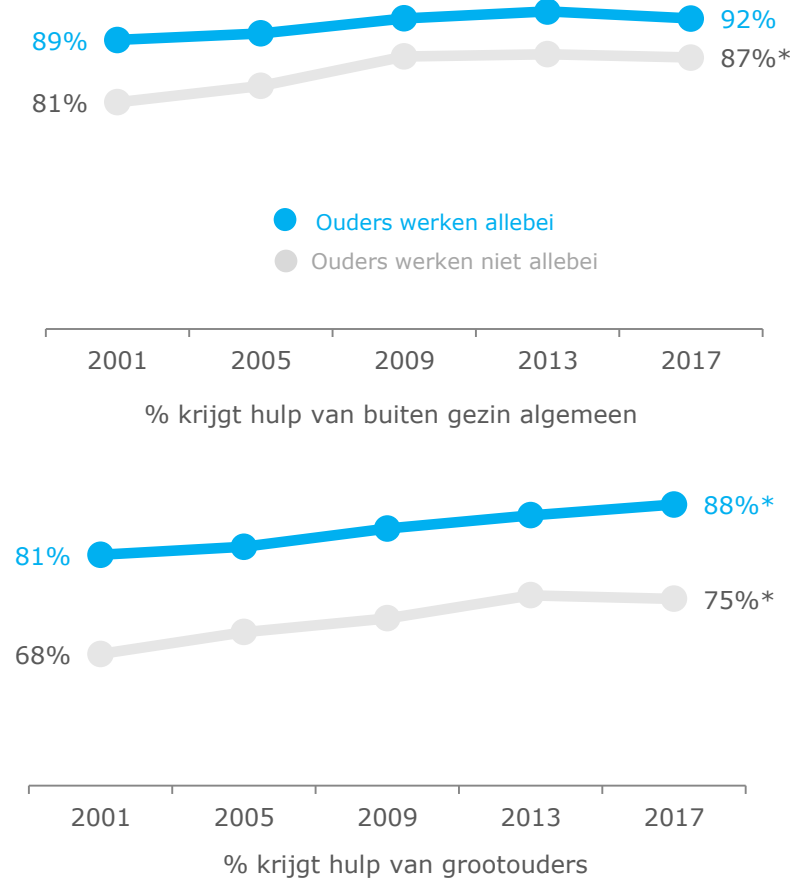

Als beide ouders werken dan meer informele steun

Als beide ouders werken dan heeft dit invloed op de hulp die men krijgt bij de opvoeding van buiten het gezin. Zo ontvangen ouders meer informele steun bij de opvoeding als zij beiden betaald werk verrichten.

De toename in hulp van buitenaf is te zien voor ouders die beiden werken alsook voor ouders die niet alle twee werken. Het plafond van informele hulp lijkt voor ouders die beiden werken wel bereikt te zijn. Zo ligt het percentage dat informele hulp krijgt voor twee werkende ouders momenteel op 92. In 2001 lag dit ongeveer even hoog: 89%.

Figuur 2.10: Informele steun bij opvoeding van jonge kinderen, opgesplitst naar arbeidsparticipatie ouders

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. * significant t.o.v. 2001 op 5% niveau.

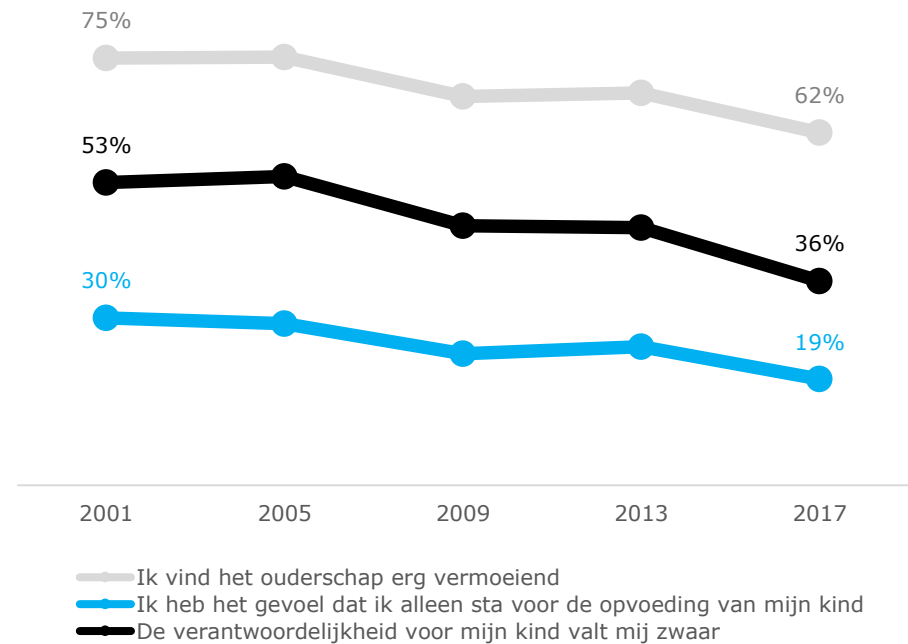
3. Opvoeden in het gezin

Opvoeding van jonge kinderen wordt als minder belastend ervaren

Het ouderschap wordt als een minder grote belasting ervaren dan 16 jaar geleden. Zo geven steeds minder ouders aan dat het ouderschap vermoeiend is, dat ze alleen voor de opvoeding staan en dat de verantwoordelijkheid van de opvoeding hen zwaar valt.

Verder zijn bijna alle bevroegde ouders tevreden met het ouderschap. Zo geven de ouders (bijna) unaniem aan dat het ouderschap hen voldoening geeft (99%) en dat ze tevreden zijn over het verloop van de opvoeding (98%).

Figuur 3.1: Ervaren belasting van de opvoeding door ouders van jonge kinderen

Bron: Jeugdmonitor Zeeland.

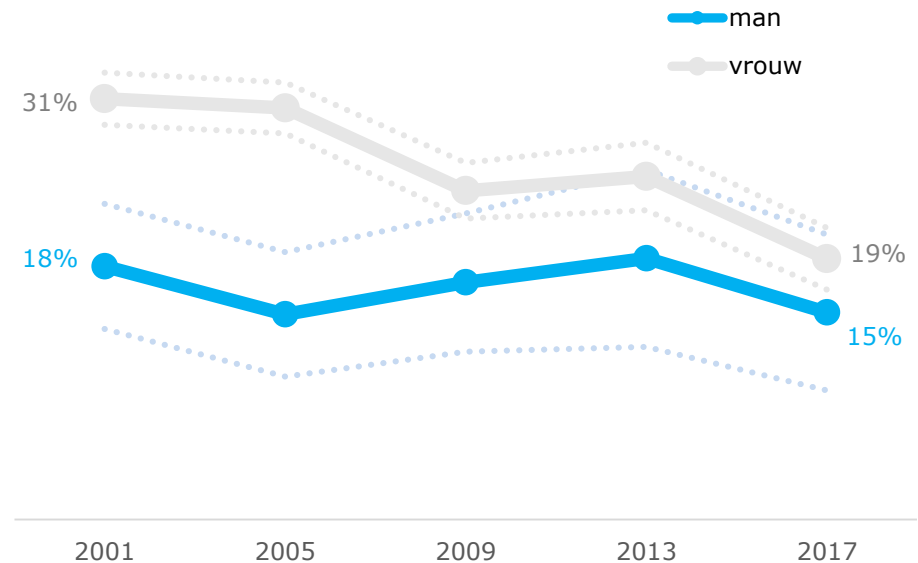
Minder vrouwen staan er alleen voor

Opvallend is het verschil tussen vaders en moeders als het gaat om de belasting die zij ervaren van de opvoeding. In 2001 gaf ruim 30% van de moeders aan dat ze het gevoel hadden alleen voor de opvoeding te staan. In 2017 is dit afgenomen tot 19%. Bij vaders is dit nagenoeg gelijk gebleven.

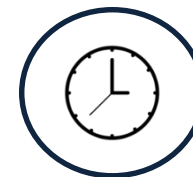
Een verklaring voor deze daling is dat mannen meer opvoedkundige taken op zich nemen waardoor vrouwen meer worden ontlast bij de opvoeding. Helaas ontbreken geschikte cijfers om deze verklaring te toetsen.

Een andere verklaring is dat meer ouders informele hulp krijgen bij de opvoeding. Deze laatste verklaring is plausibel gezien de toename in het aantal ouders dat aangeeft familie en vrienden te hebben die helpen bij de opvoeding.

Figuur 3.2: Ouder ervaart dat hij/zij alleen staat voor de opvoeding van het kind

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. Figuur is inclusief 95% betrouwbaarheidsmarge.

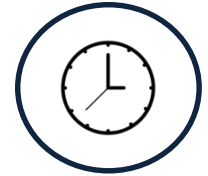
Combineren van opvoeding met andere taken gaat ouders beter af

In vergelijking met zestien jaar geleden zijn ouders beter in staat om de opvoeding van hun jonge kinderen te combineren met andere taken. Het aandeel ouders dat aangaf hun zorgtaken goed te kunnen combineren met andere bezigheden lag in 2001 al hoog. Dit aandeel is alleen nog maar verder toegenomen. Het percentage ouders dat aangeeft weinig aan andere zaken toe te komen sinds ze kinderen hebben is afgenomen tussen 2001 en 2017 van 75% naar 70%.

Figuur 3.3: Combineren van opvoeding met andere taken zoals ervaren door de ouders

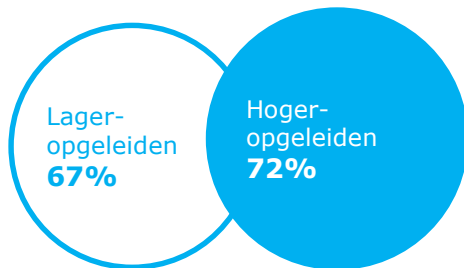
Bron: Jeugdmonitor Zeeland.

Lageropgeleiden zitten beter in tijd, maar voelen meer druk

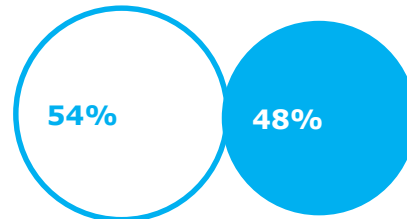
Laagopgeleide ouders vinden het ouderschap minder vermoeiend en geven aan het ouderschap beter te kunnen combineren met andere taken dan hoogopgeleide ouders. Wel valt de verantwoordelijk van het ouderschap hen gemiddeld genomen zwaarder. Ook gescheiden ouders ervaren, in vergelijking met niet-gescheiden ouders, het ouderschap relatief vaak als een zware verantwoordelijkheid.

Ouderschap is vermoeiend

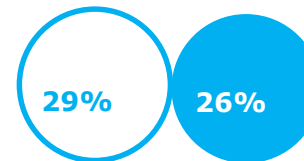

Figuur 3.4: Verschillen tussen lager- en hogeropgeleiden

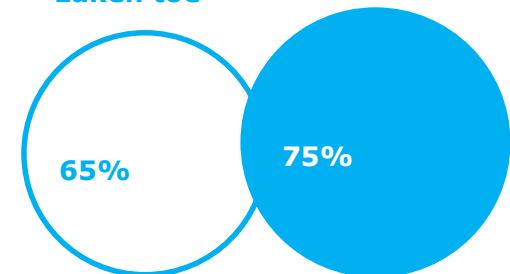
..is zware verantwoordelijkheid

Sta er alleen voor

Kom weinig aan andere zaken toe

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. Gemiddelden over de jaren 2001-2017. Significant op 5% niveau. Lagere opleiding ouders: geen opleiding, lagere school, voortgezet speciaal onderwijs, lager beroepsonderwijs, mulo of mavo. Hoger opleidingsniveau ouders: havo, hbs, vwo, gymnasium, MBO, HBO of universiteit.

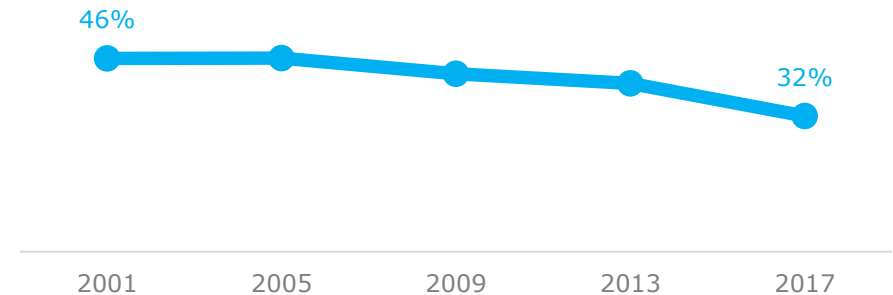

Ouders weten beter te reageren op hun kroost

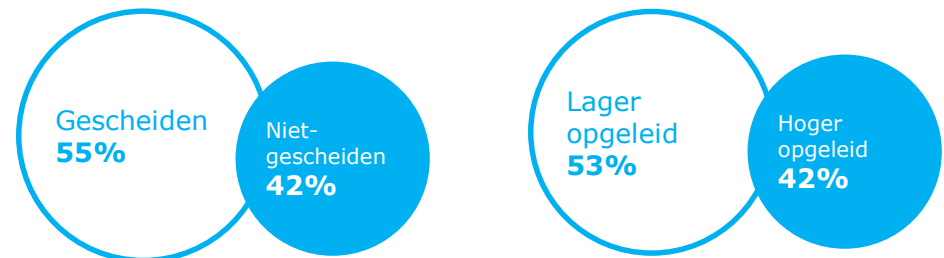
Met de opvoedvaardigheden van de ouders zit het – volgens de ouders zelf – wel goed. Zo geven bijna alle ouders aan wanneer ze hun kind iets verbieden dat ze dan weten waarom ze dit doen. Ook weten bijna alle ouders wel een oplossing te vinden als er problemen zijn met de opvoeding.

Het percentage ouders dat aangeeft vaak in situaties terecht te komen waarin ze niet weten hoe ze moeten reageren op hun kind is afgenomen. Een opvallend verschil is te zien tussen gescheiden en niet-gescheiden ouders. In vergelijking met niet-gescheiden ouders, geven gescheiden ouders vaker aan dat ze in situaties komen waarin ze niet precies weten hoe ze moeten reageren op hun kind. Ook lager- en hogeropgeleiden verschillen hier in; lageropgeleiden komen gemiddeld genomen vaker in een situatie waarin ze niet weten hoe te reageren op hun jonge kind.

Figuur 3.5: Aantal ouders dat aangeeft vaak in situaties terecht te komen waarin ze niet weten hoe ze op hun kind moeten reageren, als percentage van alle ouders met jonge kinderen

... opgesplitst naar echtscheiding en opleiding ouders

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. Gemiddelden over de jaren 2001-2017. Significant op 5% niveau.

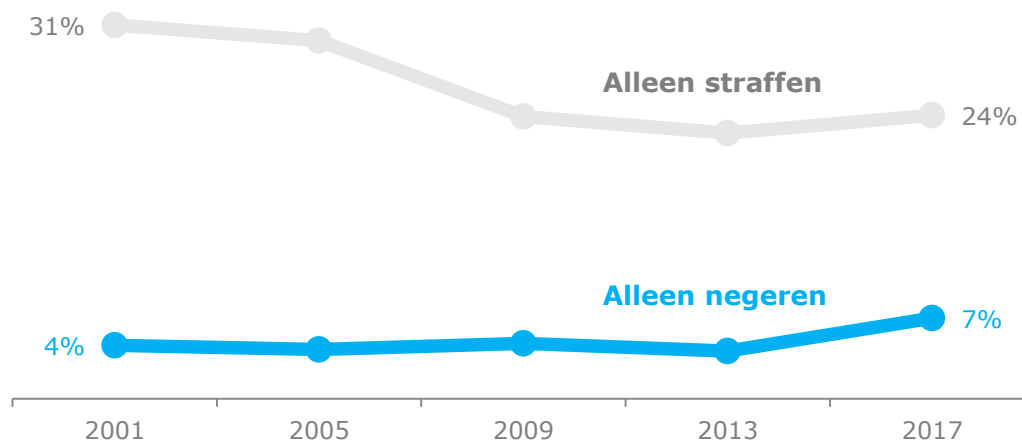
Minder straffen, meer negeren

Bestrafen van negatief gedrag van kinderen komt nog steeds het vaakst voor bij ouders. Wel is er een ontwikkeling gaande naar het vaker negeren van negatief gedrag.

Het aandeel ouders dat aangeeft negatief gedrag alleen te bestraffen is gedaald van 31% in 2001 naar 24% in 2017. Deze daling zien we zowel bij vaders als bij moeders. Wel bestraffen vaders negatief gedrag van de kinderen nog steeds vaker dan moeders (41% tegenover 22%)

Het geven van complimenten wordt door bijna alle ouders gedaan. Dit is niet veranderd ten opzichte van 2001.

Figuur 3.6: Aandeel ouders dat aangeeft negatief gedrag alleen te bestraffen dan wel alleen te negeren

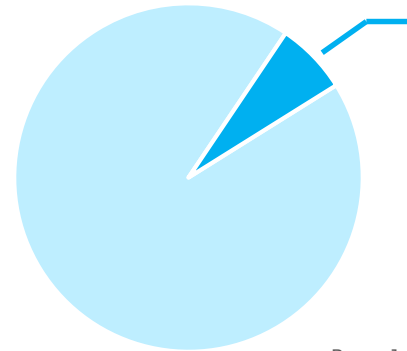

Bron: Jeugdmonitor Zeeland. Significant t.o.v. 2001 op 5% niveau.

Weinig behoefte aan meer informatie over de opvoeding

De ouders van jonge kinderen zijn ook gevraagd of ze behoefte hebben aan meer informatie over de opvoeding. De ouders die meer informatie wensen (7% van alle ouders) willen vooral meer weten over de praktische zaken die komen kijken rond de stap van hun kind naar de basisschool. Zoals informatie over de inschrijving, schoolkeuze en startersgroepen op school. Ook wil een kleine groep ouders meer weten over de 'normale' ontwikkeling van een kind behorend bij de leeftijd van hun kind.

7% van de ouders had meer informatie willen hebben in de afgelopen 4 jaar over de opvoeding

Bron: Jeugdmonitor Zeeland.

Stap naar basisschool

"Meer toelichting of informatie basisscholen, startersgroep"

"Op dit moment informatie van basisscholen in verband met de keuze voor een school als onze zoon vier jaar wordt"

"Wanneer moet je een kind aanmelden voor basisschool?"

Normale ontwikkeling van kind

"Wat wordt een kind geacht te kunnen per levensjaar"

"Over hoe kinderen zich ontwikkelen, wat ze wel en niet kunnen"

"Taalontwikkeling (wat is goed genoeg voor hun leeftijd)"

7. Conclusies - opvoeden

Opvoeden. Ouders van jonge kinderen staan positiever tegenover het ouderschap dan zestien jaar geleden. Bovendien ondervinden steeds minder ouders – naar eigen zeggen – moeilijkheden bij de opvoeding. Ze ervaren de opvoeding als minder belastend en weten deze beter te combineren met andere taken. Daarnaast komen ze minder vaak in situaties terecht waarin ze niet weten hoe ze moeten reageren op hun jonge kroost. Verder zijn ouders van jonge kinderen over het algemeen goed geïnformeerd over de opvoeding.

Niet alle ouders ervaren de opvoeding op dezelfde manier. Op basis van de verschillen in de ervaringen van ouders zijn enkele aanbevelingen te doen:

- (1) Laagopgeleide ouders geven, in vergelijking met hoogopgeleide ouders, vaker aan dat de verantwoordelijkheid van de opvoeding hen zwaar valt en dat ze in situaties terecht komen waarin ze niet weten hoe te reageren op hun kind. Het is aan te bevelen om laagopgeleide ouders meer te adviseren over effectieve manieren van opvoeden en hen handvatten te bieden om in lastige situaties te reageren op hun jonge kinderen. Door hen te ondersteunen bij deze opvoedingsspanning kan een bijdrage worden geleverd aan een gezonde opvoeding van jonge kinderen.
- (2) Hoogopgeleide ouders ervaren meer tijdsdruk bij de opvoeding dan laagopgeleide ouders; ze hebben meer moeite om de opvoeding met andere bezigheden te combineren en vinden het ouderschap vermoeiender. Het strekt tot de aanbeveling om hoogopgeleide ouders die tijdsdruk ervaren bij de opvoeding, advies te geven over hoe ze efficiënter om kunnen gaan met hun tijd en hun (opvoed)taken beter kunnen indelen tijdens de dag.
- (3) Gescheiden ouders vinden het lastiger om in bepaalde situaties te reageren op hun kinderen dan niet-gescheiden ouders. Dit lijkt deels te komen doordat veel ouders na een echtscheiding alleen voor de dagelijkse opvoeding staan. Er is daarom meer aandacht nodig voor de ondersteuning van gescheiden ouders bij de opvoeding van jonge kinderen; het samen inventariseren van de familieleden en vrienden die (tijdelijke) hulp kunnen bieden bij de opvoeding kan daarbij helpen.

7. Conclusies - opgroeien

Opgroeien. Meer jonge kinderen groeien op met ouders die ongehuwd zijn. Ook het aandeel eenoudergezinnen neemt in Zeeland toe. Uit de cijfers van de Jeugdmonitor blijkt dat éénoudergezinnen minder hulp en steun krijgen bij de opvoeding van hun jonge kinderen dan gezinnen waarin twee ouders aanwezig zijn. Deze hulp voor éénoudergezinnen is belangrijk gezien de sociaaleconomische problemen waar éénoudergezinnen vaker mee kampen. Bovendien komen ouders die er alleen voor staan in het gezin vaker in situaties terecht waarin ze niet weten te reageren op hun kind. Deze combinatie aan problemen kan negatieve gevolgen hebben voor de ontwikkeling van het kind.

Verder blijkt de informele hulp en steun die ouders krijgen van familie en vrienden bij de opvoeding in het algemeen te zijn toegenomen. Vooral ouders die beiden werken ontvangen deze hulp en steun van buitenaf.

De grootste gezinnen wonen (nog steeds) in de gemeenten Reimerswaal, Veere en Tholen. Het aantal grote gezinnen is echter ook in deze gemeenten iets gedaald in de afgelopen vijftien jaar.